

SZALÁRDI GÁBOR

Interjú a közös nyomozó csoport alkalmazásának hazai gyakorlatáról, eddigi tapasztalatairól

A következőkben olvasható két interjú célja, hogy a 2012. évi CLXXX. törvény (a korábbi 2003. évi CXXX. törvény 55–59. §) 57–61. szakaszában foglalt, úgynevezett közös nyomozó csoportokról (*Joint Investigation Team; JIT*), a nemzetközi bünyügyi együttműködés egyik eszközéről eddig megszerzett tapasztalatok, illetve gyakorlati útmutatók széles körű terjesztésével oszlassuk el az esetleges félelmeket és hozzuk meg a kedvet e hatékony együttműködési forma alkalmazásához. Az interjúk a Magyarországon e tekintetben leginkább érintett kollégákkal készített beszélgetéseket tartalmazzák, igyekezve sallangmentes segítséget nyújtani minden érdeklődő kollégának.

Remélem, hogy a következőkben leírt tapasztalatok valamennyi jelenlegi és jövőben alakuló közös nyomozó csoport munkájában nagy segítséget nyújtanak. A mostani beszélgetőtársam két ügyész, *dr. Garamvölgyi Balázs* és *dr. Angeli László*, akik napi szinten foglalkoznak a közös nyomozó csoport keretében megvalósuló problémákkal.

Folytatásként várható a *dr. Rubicsek Norbert* rendőr alezredessel készített interjú, ő az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) mellett működő ORFK BF Nebek Europol Magyar Összekötő Iroda vezetőjeként teljesít szolgálatot Hágában. Szakértelmével, illetve személyes kapcsolatai révén a nemzetközi együttműködés sikeréért dolgozik.

*

Beszélgetőpartnerem, Garamvölgyi Balázs, a Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztályának ügyésze. 2012 vége óta immár hivatalosan is kijelölt JIT-szakértő.

■ *Mióta van a pályán, és mi a fő területe?*

Garamvölgyi Balázs: Tizenhetedik éve dolgozom ügyészként, ebből tíz évet töltöttem városi ügyészségen, hármat megyei első fokon, majd 2010 óta a Legfőbb Ügyészség Kiemelt és Katonai Ügyek Főosztályán dolgozom, főként a nemzetközi vonatkozású ügyekben. Feltételezem, hogy ezt elsősorban

a 2008-ban, a hágai székhelyű Európai Ügyészségi Hivatalnál (Eurojust)¹ töltött hat hónapos szakértői kiküldetésem során szerzett tapasztalatnak köszönhetem. Betöltöttem már korábban az Európai Igazságügyi Hálózat² kontaktponti szerepét is, jelenleg pedig az Eurojust magyar nemzeti tagjának³ asszisztenseként és JIT-szakértőként is tevékenykedem.

■ *Hogyan lett kijelölt JIT-szakértő? Hirtelen jött, vagy a feladataiból adódóan ez várható volt?*

G. B.: Mivel már több éve foglalkozom a nemzetközi vonatkozású ügyekkel, és korábban is én láttam el a JIT-tel kapcsolatos konzultációs és koordinációs feladatokat, így nem volt váratlan, és a legutóbbi, kontaktponti hálózat felülvizsgálata pedig időszerűvé tette. Sőt, szervezett keretek között már korábban is foglalkoztam a közös nyomozó csoportokkal, mivel 2010-ben a Közép-európai Rendőrakadémián (Kera) több szemináriumon is részt vettem, így volt alkalmam megismerni a külföldi tapasztalatokat.

■ *Hogyan indult el a JIT? Milyen szabályozás teszi lehetővé az alkalmazását, és mennyire gyakorlat az alkalmazása itthon vagy külföldön?*

G. B.: Amennyire meg tudom ítélni, 2002 után elvben már fennállt a JIT alkalmazásának lehetősége, de nem csupán Magyarország, hanem a többi tagország sem használta. 2010–2011-ben Németországnak is csupán talán tíz közös nyomozó csoportja volt. Alkalmazásának alapját a 2002-es kerethatározat és a 2005. augusztus 23-án hatályba lépő, úgynevezett 2000. évi európai uniós kölcsönös jogsegélyegyezmény⁴ (MLA-egyezmény) adta, ez után ezzel az egyezményt ratifikáló tagországok már lehetőségként számolhattak. A nem kötelező érvényű 2002-es kerethatározatra a tagállami ratifikációk hiánya miatt elhúzódo hatálybalépés miatt volt szükség, tulajdonképpen az MLA-egyezmény JIT-ről szóló 13. cikkének kiemelése által jött létre. Ennek a célja az alkalmazás lehetővé tétele volt még az MLA-egyezmény hatálybalépése előtt. Az első öt-hat évben leginkább csak a nyelvi akadályok nélkül kommunikálni tudó tagországokban (Spanyolország, Portugália, Franciaország, Belgium, Hollandia, Finnország, Észtország) állítottak fel JIT-eket, de meglehetősen keveset. Az alkalmazás 2010-ben kezdett felfutni, vitathatatlan-

¹ Létrehozta a 2002/187/JHA számú európai tanácsi határozat.

² European Judicial Network. Létrehozta az 1998/428/IB számú európai tanácsi határozat.

³ 2012. július 1-jétől dr. Venczl László főosztályvezető-helyettes ügyész.

⁴ Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union.

nul a gyakori és tartalmas Kera-szemináriumok, hasonló „ismeretterjesztő” rendezvények, valamint az időközben az Eurojusthoz kerülő JIT Titkárság munkája következtében. A tudatosságnövelés igen fontos lépcső volt. Fontos kiemelni, hogy a 2000-es MLA-egyezményben szereplő közös nyomozó csoport nem azonos a bűnüldöző szervek részére, a nemzetközi együttműködés során alkalmazható közös bűnfelderítő csoporttal⁵, illetve különbözik a többi nemzetközi egyezményben⁶ feltüntetett együttműködési formáktól is. A rendőrségi felderítési és a bűnüldöző szervek közti információcserében beszerzett adatokat általában az igazságügyi együttműködés útján bíróság előtt felhasználható bizonyítékká kell alakítani. Mivel azonban az MLA-egyezményben írt közös nyomozó csoport az igazságügyi nemzetközi együttműködés és nem a bűnüldöző szervek együttműködésének eszköze, így az ennek keretében beszerzett adatok minden egyéb transzformáció nélkül a bíróságon felhasználható bizonyítékok. Ebből viszont az is következik, hogy az ügyész részvétele kötelező. Egyébiránt a hazai szabályozás ezt támogatja is, hiszen a JIT felállításáról, illetve az abban való részvételtől a legfőbb ügyész dönt, és a JIT hazai vezetője a nyomozást felügyelő ügyész.

■ *Milyen megnevezés adná vissza legpontosabban a JIT lényegét? Lehetne akár jogsegélyek láncolatának hívni?*

G. B.: Én inkább jogsegély-keretmegállapodásnak nevezném, amelynek közös megegyezésen alapuló időtartama és résztvevői vannak. Az adott konkrét ügyben végzett nyomozás során közvetlenül kicserélt információkat, bizonyítékokat úgy kell tekinteni, mintha azokat igazságügyi jogsegély útján továbbították volna. Az időtartama egyébként tipikusan egy év, még abban az esetben is, ha a JIT-megállapodás aláírása után rövid időn belül elfogásokra, kihallgatásokra kerül sor. A JIT közös megegyezéssel természetesen a határidő előtt megszüntethető.

■ *Külföldi példák alapján tudható, hogy a nyomozás mely szakaszában szokták a JIT-et elindítani?*

G. B.: A kép meglehetősen vegyes, a mi fogalmaink szerint még felderítési szakban lévő nyomozás során is kezdeményeztek már JIT-et (egyes orszá-

⁵ Az Európai Unió tagállamaival folytatott büntügyi együttműködésről szóló 2002. évi LIV. törvény 20–23. §.

⁶ Például a nemzetközi kapcsolatban elkövetett korrupciós bűncselekmények ellen, 2005-ben hatályba lépő meridai egyezmény, vagy a nemzetközi szervezett bűnözés ellen 2003-ban hatályba lépő palermói egyezmény.

gokban az ügyész már ebben a szakaszban is jelen van. Fontos azonban, hogy Magyarországon a JIT felállítása csak elrendelt büntetőeljárásban lehetséges, mert igazságügyi együttműködésről van szó. Vagyis a mindenkor hatályos büntetőeljárás törvény alapján folytatott eljárás az alapfeltétel.

■ *Ezek szerint nem is feltétlenül szükséges nyílt eljárás? Gondolok itt a Be. szerinti bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésre.*

G. B.: Ami a Be. szerint nyomozási cselekmény, az belefér a JIT-be is. Nem ismerek olyan korlátozást, amely a Be. szerint végzett bármely eljárási cselekményt kizárna a JIT-ből. A Be.-n kívüli operatív eljárási formák azonban nem tartoznak ebbe a körbe, így tipikusan a titkos információgyűjtés formái. Problémát okozhat elmagyarázni a külföldi kollégáknak, hogy hazánkban a nyílt eljárást számos esetben operatív szakasz előzi meg, amelyet a nyomozó hatóság a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény alapján végez, és ezt nem felügyeli ügyész. Ezek az eljárások természetesen nem összeegyeztethetők a közös nyomozó csoportokkal. Olyan szakaszban érdemes JIT felállításáról beszélni, amikor a nyílt eljárás elindítása bármikor lehetséges.

■ *A Legfőbb Ügyészség következetesen megköveteli a JIT-kézikönyvben⁷ írt kritériumokat, vagy szabadabban mérlegel?*

G. B.: Vannak bizonyos alapszabályok, mint például a több tagállamot érintő olyan bűncselekmény megléte, amelynek nyomozása összehangolt nemzetközi koordinációt igényel, de valójában ebben az esetben is az ügy jellege a meghatározó. E körben vannak ugyan bizonyos félreértések, de azok ugyanolyan alaptalanok, mint az a széles körben elterjedt felfogás, miszerint jogsegélykérelmet csak abban az esetben lehet küldeni, ha Magyarországon már nincs elvégezhető nyomozati cselekmény. Ha már az eljárás elején látszik, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni a nemzetközi együttműködést (tipikusan emberkereskedelem vagy áfakörhinta-csalás esetén), mert a bűncselekmény több ország érdekeit sérti, akkor célszerű már az operatív szakaszt úgy felépíteni, hogy ezek a kapcsolatok, csatornák is ki legyenek dolgozva. Vegyünk példának egy emberkereskedelem büntette miatti nyomozást! Ha magyar állampolgárságú elkövetők külföldre visznek áldozatokat anyagi haszonszerzésen alapuló szexuális tevékenység végzése céljából, csak az előkészület jellegű cselekményeket követik el itthon, ugyanakkor az illegális vagyon egy része Magyarországra folyik vissza, itt szinte megkerülhetetlen a szoros nemzetközi

⁷ <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/st15790-re01.hu11.pdf>

együtműködés. Hasonló a helyzet az olyan áfacsalások esetén, amikor a számlázási lánc felépítésével a bűncselekmény több állam költségvetését károsítja. Mindkét esetben rá vagyunk utalva a többi érintett tagállam támogatására. Időközben még az is kiderülhet, hogy az együtműködő országnak nagyobb a bűncselekmény felderítéséhez fűződő érdeke, mint nekünk, és az együtműködéssel a vagyoni visszaszerzés, kármegtérülés, illetve az áldozatok azonosítása és felkutatása is eredményesebb lehet. A már említett JIT Titkárság évente kimutatást készít a JIT-tel érintett bűncselekményekről, ezek alapján – nem meglepő módon – az emberkereskedelem típusú bűncselekmények a leggyakoribbak, ezek esetén van leginkább szükség összefogásra. Hangsúlyoznám, hogy a kérdés bonyolultabb annál, mint hogy például milyen szakaszban van egy eljárás. Az adott ügy és a bűncselekmény jellege a meghatározó. Nem elhanyagolható feltétel azonban az a jogos elvárás, hogy képesek legyünk megmutatni az adott másik ország nyomozásával felfedhető kapcsolódási pontokat. Hasonló a helyzet, mint a büntetőeljárás átadása esetén (a másik ország büntetőigényéhez való kapcsolódás és az átadás célszerűségének indokoltsága). Ha ugyanis az adott ügy egyszeri jogsegélykérelem útján, pusztán az iratok beszerzésével megoldható, akkor természetesen szükségtelen JIT létrehozása. Ha viszont huzamosabb ideig lenne szükségünk egy másik ország hatóságának vagy szakértőjének munkájára, akkor már nem biztos, hogy az egyszeri, vagy akár több egymást követő jogsegélykérelemmel megoldható. Az egyszerű jogsegélykérelmek esetén jellemző válaszadási határidőket nem is tekintve.

■ *A JIT kezdő időpontját az úgynevezett akciónapokra ajánlatos időzíteni, ha a nyomozások abban a stádiumban vannak, vagy ez csak egy példa az alkalmazásra?*

G. B.: Ez szintén a konkrét üggyhöz kapcsolódó, a felekben megfogalmazódó igényektől függ. Ha a nyomozásban még hátravannak ezek a nyomozati cselekmények, akkor nyilván az említett, összehangolt alkalmazás a leginkább célravezető. Általában ez a gyakorlat, már csak azért is, hogy a nyomozó hatóságok ne hiúsítsák meg egymás nyomozásait.

■ *Mi a helyzet kényesebb dokumentumok, például lehallgatási jegyzőkönyvek átadásával? Mi a fő szempont?*

G. B.: Minden esetben az eljárási jogsegély⁸ szabályai az irányadók. Arra kell figyelemmel lennünk, hogy ha a tervezett információátadást nem JIT kereté-

⁸ A nemzetközi bünyégi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény és 2012. évi CLXXX. tv.

ben hajtánánk végre, hanem jogsegéllyel, amelynek során az illetékes ügyészség kérné a lehallgatási anyagot, akkor azt a jogsegély keretében átadhatnánk-e. Egyszerűbben: amit lehet jogsegélyben, azt lehet JIT-ben is, csak éppen az információk és a bizonyítékok cseréje egyszerűbb, sűrűbb, akár napi szintű is lehet. Mivel pedig bizonyítékok beszerzéséről van szó elsősorban, így például a külföldi hatóság által délután három órakor lezárt és számunkra érdekes adatokat tartalmazó jegyzőkönyv akár már tizenöt perccel később fel is használható.

■ *Mi a helyzet a fordítási kötelezettséggel? Ki állja a költségeit?*

G. B.: Ezúttal is a nemzetközi jogsegély szabályai az irányadók. Amelyik hatóság kér valamit, akinek az érdeke fűződik a fordításhoz, azt terhelik a költségek. A JIT nem más, mint egy továbbfejlesztett jogsegélykapcsolat, egy konkrétan meghatározott ügyre szűkített keretmegállapodás.

■ *Mi történik akkor, ha külföldön szeretnénk tanút kihallgatni, és a keletkező jegyzőkönyvet a többi részt vevő ország is szeretné felhasználni? Ahány ország, annyi eljárási rend szerinti figyelmeztetés, vagy ez is kellően szabályozott?*

G. B.: Elképzelhető, hogy a felhasználhatóság érdekében egy tanú kihallgatása úgy kezdődik, hogy öt különböző büntetőeljárás szerint figyelmeztetik a jogaira és kötelezettségeire, ez azonban nem jó példa, nem lenne jó gyakorlat. A JIT ugyanis a kölcsönös elismerés elvén alapuló együttműködési forma. Álláspontom szerint egy tanú külföldön készített kihallgatási jegyzőkönyvének hazai felhasználhatósága érdekében nincs szükség külön a magyar büntetőeljárás szabályai szerinti figyelmeztetésre, és hasonlóképpen nem kell még az adott másik ország figyelmeztetése is ahhoz, hogy ők is felhasználhassák a vallomást. Az ok igen egyszerű: a JIT-megállapodás aláírásával – kimondatlanul, de – kölcsönösen elismerjük egymást mint jogállamokat, amelyek garantálják a tisztességes eljárás elvének érvényesülését. Más kérdés, hogy van-e már olyan külföldi tapasztalat, amely szerint az iménti elv a bíróság előtt is megméretett, és a bíróság el is fogadta az így beszerzett adatokat mint bizonyítékokat. Ilyen módon azt sem tudjuk még, hogy a magyar bíróság egy külföldi eljárási cselekményt hogyan értékelne. Meggyőződésem, hogy mivel bizonyítékokról beszélünk, másról nem is lehet szó. Ha a bíróság ennek ellenkezőjét mondaná ki, az nyilvánvaló tévedés lenne, és a helyes jogértelmezés érdekében az ügyészség a legvégső fórumig elvinné az ügyet.

■ *Mennyire köztudottak a közös nyomozó csoportokról szóló ismeretek? A tapasztalatok megismerése megfigyelhető-e a JIT-felállítások számában? Ha jól tudom, akkor a rendőrségen és az adóhatóságnál jelenleg egy-egy JIT van folyamatban.*

G. B.: Úgy pontos, hogy az első JIT, amelyet a sporteseményekhez fűződő fogadási csalások és vesztegetések nyomozására hozott létre több ország, nálunk ügyészségi nyomozás volt. A rendőrségen indult, és ügyészi hatáskörbe került. Ez után alakult meg a JIT, az eljárás idejére pedig az ügyön dolgozó rendőr kollégákat az ügyészségre vezényelték. Jelenleg az adóhatóság és a Nemzeti Nyomozó Iroda vesz részt egy-egy JIT-ben, ebből az adóhatóságé több tagállamot is érint. Előkészítés alatt van egy újabb, szintén a Nemzeti Nyomozó Iroda részvételével megvalósuló JIT, amely többoldalú is lehet.

■ *Ezek hogyan indultak?*

G. B.: Az adóhatósági JIT áfacsalás miatt indult, a hazai nyomozás azonban nem állhatott meg magában, miközben több országban folyamatban volt a mi ügyünk tüköreljárása, amelyek szintén nem álltak meg magukban. Mindenki a másik országtól várta a segítséget, és közben valamennyi fél a büntetőeljárások átadását fontolgatta, ez azonban jogi akadályok miatt nem volt kivitelezhető, így az erre irányuló megkereséseket vissza kellett utasítanunk. Így jutottunk el a JIT-ig. Végül jogsegélykérelmet írtunk az érintett országoknak, ebben továbbítottuk a tényállást, és megadtunk minden általunk ismert információt. Javasoltuk, hogy vegyék fontolóra a JIT keretében való együttműködést. Ez után került sor két koordinációs értekezletre Hágában.

■ *A sorrend mennyire követendő? Tehát hogy először jogsegély, majd esetleg a büntetőeljárás átadásának felajánlása, végül támogatásérés...*

G. B.: Nincs rá szükség, mi az ismertetett esetben a „maradékely” alapján jutottunk el a JIT-ig, jobb megoldás nem lévén. Egyébként nem így szokott történni, valamely tagállam egyszerűen kezdeményezi a JIT-et, és az fogadókészség esetén megalakul. Mindenképpen felhívnám a figyelmet a (általában az eljáró nyomozó és a felügyeletet ellátó ügyész részvételével tartott) koordinációs értekezletek jelentőségére. Ezek megmutatják a lehetséges partnereknek a kapcsolódási pontokat, a résztvevők ismertetik az igényeiket és a céljaikat, illetve meghatározzák, hogy például joghatóság hiányában mely cselekmények nem hajthatók végre az egyik fél által, amelyek azonban végrehajthatók lehetnek a másik ország által (ilyenek például a bűncselekményekből származó vagyona elkövetett pénzmossási cselekményekhez kap-

csolódó nyomozások). A legkevésbé hatékony értekezletek azok, amelyekre mindenki kizárólag a saját ügyeiből készül fel, és nem tudják kijelölni a kapcsolódási pontokat, így azt sem tudják megmondani, hogy mit várnak a másik féltől. A koordinációs értekezlet nem a saját ügy prezentációjából áll.

■ *Valóban ennyi ügy lehet alkalmas JIT megindítására, vagy ez a felfutó szakasz?*

G. B.: Biztos, hogy ez még csak a kezdet, hiszen több olyan bűncselekmény van, amely jellegénél fogva alkalmasabb JIT felállítására, mint a többi (például áfacsalás, kábítószer-kereskedelem, embercsempészség, cigarettacsempészség). A legfőbb gát, hogy az eljárások túlnyomó része nem terjed az ország határain túlra, ennek oka lehet az ismeretlentől való félelem, a kapacitások, erőforrások, vagy csak egyszerűen az akarat hiánya. Talán az újabb határidőkben, jogsegélykérelmekben, fordítási költségekben és az idegen nyelven való kommunikáció lehetőségében egyesek további bonyodalmak forrását vélik felfedezni, ezért kerülnek.

■ *Hogyan lehetne ösztönözni a JIT alkalmazását, például az ügyészség oldaláról?*

G. B.: Nem gondolom, hogy ez így önmagában reális lenne. A nyomozás terhe a JIT-ben is a nyomozó hatóságé, ennek nagy a költségdala (túlórák, fordítási és utazási költségek). Az alkalmas ügyek kiválasztása azonban közös feladat, hiszen a nyomozó hatóság tagja tájékoztathatja az ügyészt olyan információkról, amelyek operatívak, felderítési jellegűek, és nem kerültek be a nyomozás aktájába. Az ügyészség az operatív adatokról más módon nem igazán szerez tudomást, holott a mérlegelés szempontjából releváns adatok lehetnek a tárgykörben (például az adott cselekmény szervezett bűnözéssel fennálló kapcsolata stb.). A próbálkozásokkal járó tapasztalatszerzés, a pozitív visszajelzések és a sikerélmények a legjobb ösztönzés. Úgy vélem, ez a jó út. A Legfőbb Ügyészség pedig mindenben támogatást nyújt.

■ *A tudatosság növelésén kívül milyen eszközök jöhetnek számításba?*

G. B.: Talán az kellene hozzá, hogy azok, akik ilyen ügyekkel foglalkoznak, egyáltalán tudjanak erről az együttműködési lehetőségről. Fel kell ismerni a JIT alkalmazásának előnyeit. Ha a hatóság eljut addig, hogy esetleg jogsegélyt vesz igénybe, akkor el kell érni, hogy a lehetséges alkalmas ügyekben a JIT felállítását is mérlegelje.

■ *Vannak olyan hazai sajátosságok, amelyek akadályozhatják a működését?*

G. B.: Az előkészítési szakaszban a hivatali út, illetve a centralizált döntési mechanizmus az európai gyakorlathoz képest rugalmatlanabbnak tűnik, és viszonylag bürokratikus az ügymenet.

■ *Mit kell tudni a JIT felállításának kezdeményezéséről? A nyomozó hatóság előterjesztése után az ügyészség közvetlenül a Legfőbb Ügyészséget keresi meg?*

G. B.: Igen. Ha a mi részünkről indul a kezdeményezés, a megyei főügyészségek általában állásfoglalásra terjesztik fel az ügyet, hiszen a legfőbb ügyész kompetenciája a JIT-megállapodás aláírása, ez ugyanis joghatósági kérdés is. Bár a főügyészségek önállóan nem foglalhatnak állást, természetesen számít a véleményük. Ha külföldről érkezik a megkeresés, az jellemzően az Eurojuston keresztül jön hozzánk, ezt persze megelőzi egy az esetleg párhuzamosan futó nyomozásokról szóló információbeszerző levélváltás a Nebeken vagy ügyészi csatornán keresztül. Ez után megkeressük az eljáró nyomozó hatóságot és az ügyészt, ha van, mert az is előfordult már, hogy nem tudtunk arról, hogy bünszervezet érintettségű emberkereskedelemtől van szó, így a például kerítés miatt indított nyomozás csupán a városi kapitányságot érintette. A városi ügy a megkeresés után megyei hatáskörbe került, és angolul beszélő főügyészségi előadót kapott. Ő lett a JIT magyar vezetője.

■ *Hogyan alakul a pénzügyi támogatás? Ha jól tudom, akkor három különböző külső támogatási lehetőség vehető igénybe.*

G. B.: Az első lehetőség az Eurojust JIT Titkárságán keresztül igényelhető támogatás, ez legfeljebb ötvenezer euróig terjedhet. A második lehetőség közvetlenül az Európai Bizottságtól való igénylés, ennek nincs felső korlátja. Ez a költségvetés azonban más forrást használ, mint az első, és a pályázatnak sok feltételnek kell megfelelnie. (Ez a forrás egyébként, az első finanszírozási formával ellentétben, nem kifejezetten a JIT-re van fenntartva. A pályázható területeket pedig évente közzéteszik.) A harmadik lehetőség az Europoltól igényelhető támogatás, ez főként műveleti értekezletek megrendezését finanszírozza (jellemzően utazás és szállás két személynek). A pályázatokkal azonban igyekezni kell, mert az első és a harmadik esetben éves keretek vannak, és azok ki is merülhetnek. Az Eurojust támogatását tudom ajánlani, ennek a rendszere világos és érthető. A hivatal internetes oldalán⁹ megtalálható

⁹ <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/jits-funding/Pages/jits-funding.aspx>

minden háromhetes pályázati projektidőszak, amikor is a pályázati anyagnak be kell érkeznie, és a körülbelüli összeget is tartalmaznia kell. Majd az elbírálás következik, ez eléggé gyors. A jóváhagyás után az összeget megadott időkeretben, nagyjából két hónap alatt lehet felhasználni.

■ *Valamennyi támogatás utólagos finanszírozású? Tehát a nyomozó hatóságnak először ki kell fizetnie a költségeket...*

G. B.: Így van. A költségek bizonyos részét térítik meg számlák ellenében. Az Eurojust például az elszámolást követő 45 napon belül téríti vissza a felhasznált összeget, de erről is részletes tájékoztató olvasható az Eurojust oldalán.

■ *Ezek az információk megtalálhatók magyarul az intraneten is.*¹⁰

G. B.: A korábban említett fogadási csalással foglalkozó JIT-ben csak pozitív tapasztalataink vannak, mert abban két pályázatot is benyújtottunk, és mindkettőt kedvezően bírálták el: tíz- és tizenötezer euró közötti támogatásokat kaptunk. A költségeket mindkét félnek magának kell rendeznie, ez általában kiutazás kapcsán merül fel. Külön szerveztük az ügyész, és külön intézték a rendőr kolléga utazását. Az Eurojustnak azonban ez nem okoz gondot, kérésünkre két elszámolást küldtek, egyet az ügyészségnek és egyet a nyomozó hatóságnak, a pénzt pedig a megadott két számlára utalták. A rendszer eléggé rugalmas. Kérdésként felvetődött az áfa, pontosabban a tolmácsolás áfatartalmának az állam által történő visszaigénylése. Ebben az Eurojust nem tud segíteni: az állami szerv által egy gazdálkodó szervnek kifizetett áfát a gazdálkodó szerv befizeti az állami költségvetésbe és végső soron az állam hozzájut a pénzéhez. Ezzel vitatkozni nem is lehet. A legtöbb pénz általában a fordításra és a tolmácsolásra kell a JIT során, ezt sikeres pályázat esetén az Eurojust fizeti, így abban a biztos tudatban rendelhetők ki a tolmácsok és rendelhető meg a fordítás, hogy a kifizetett pénzt visszakapjuk.

■ *Milyen tanácsokat adna a JIT-ben gondolkodó kollégáknak?*

G. B.: Ha valaki a JIT-et választja, azt nagyon komolyan kell venni, és hozzá kell rendelni a szükséges embereket és technikai eszközöket, amelyek szavatolják a legfeljebb kétéves JIT eredményességét. Legalább arra a pontra el kell jutni, hogy a tagállamok eldönthessék a vádemelés kérdését (mely ország ki ellen és miért emeljen vádat). Ezek a nyomozások nem szoktak egy év alatt befejeződni, ezért a JIT-re nem szabad csupán egy vagy két embert állítani.

¹⁰ <https://intra.police.hu/kulfold/europol/nyomatvanyok>

Az ügy jellege és az információáramlás intenzitása kell hogy eldöntse, hogy mennyi kolléga kell a nyomozáshoz, az ő viszonylagos tehermentesítésük alapvető feladat. Szükséges a feladatmegosztás és az idegennyelv-tudás is, hiszen gyakori a közvetlen e-mailbeli vagy telefonos konzultáció. Ismét hangsúlyozom a koordinációs értekezletre való felkészülés fontosságát. Alapos előkészítő munkával az értekezlet végén akár már kész JIT-megállapodásról is beszélhetünk, amely már felterjeszhető a legfőbb ügyésznek. Hasznos segítség lehet egy közös operatív terv elkészítése is, ez nagyjából olyan, mint a nyomozati terv. Tervezett nyomozati cselekmények, határidők, együttműködők és egyéb célok szerepelnek benne. Ismerjük meg az együttműködő tagország sajátosságait! Vegyük például Hollandiát! Ők belső jogi okokból telefon-lehallgatási anyagot nem használhatnak fel, de kérésre szívesen végrehajják nekünk. Célszerű a tipikusan nem hagyományos cselekmények végrehajthatóságára a koordinációs értekezleten rákérdezni, előre tisztázni a sajátosságokat. A már említett 2012. évi CLXXX. törvény JIT-re vonatkozó rendelkezései alapján külföldi eljáró hatóság tagja a saját joga szerint Magyarországon gyanúsított kihallgatást nem végezhet, de tanúkihallgatást és egyéb nyomozati cselekményeket igen. Ezt a lehetőséget nem minden ország joga ismeri, szintén tisztázandó körülmény. Probléma lehet az is, hogy egyes vagyoni jellegű kényszerintézkedések értelmezése és elemei (például a zár alá vétel) országonként eltérők. Mi lehet a tárgya, és ki engedélyezi? Ezek is fontos körülmények lehetnek, elengedhetetlen a felek közötti folyamatos kommunikáció. A JIT során az adott eljárás befejezését illetően a felek céljainak azonosnaknak kell lenniük, és rendelkezniük kell úgynevezett *exit strategy*-vel, ez magában foglalja a JIT befejezése utánra például a tagországok bírósági eljárásainak későbbi támogatási lehetőségét (tanúkénti idézhetőség, rendelkezésre állás, videokonferencia). Például a nyomozó hatóság tagjának bíróság előtti meghallgatása az angolszász jogrendszerű országokban tipikus, erre is fel kell készülni, és szükség esetén segítenünk kell a másik tagállam eljárását. Az érintett országok joghatóságának körével mindig tisztában kell lenni. Érdekes kérdés továbbá, hogy a JIT-hez utólag csatlakozó országnak az addig beszerzett bizonyítékokat milyen formában lehet átadni, és azokat hogyan tudja felhasználni. Szintén érdekes kérdés, hogy a JIT keretében felmerülő és például másik harminc államot érintő információt hogyan lehet megosztani más országokkal. Megoldás lehet az, és egy esetben már ezt választottuk, hogy a többi tagország beleegyezésével elkészül egy figyelemfelhívásként szolgáló átirat, amelyet Europol- vagy Interpol-csatornán keresztül továbbítanak az érintett országoknak, ezek aztán érdeklődés esetén

jogsegélykérelemmel fordulhatnak a JIT-tagországok valamelyikéhez, és kérhetik a bizonyítékok átadását. A jogsegély beérkezéséről a JIT-tagország értesíti a többi partnert, és kéri a tervezett válasz jóváhagyását, majd pedig a bizonyítékok megküldhetők. Ez azért van így, mert a JIT keretében beszerzett bizonyítékok közösek, a velük való rendelkezés a részes feleknél adott esetben folyamatban lévő eljárások érdekeire is tekintettel, a JIT időtartamának lejárta után is közös kell hogy maradjon.

*

A második beszélgetőpartnerem Angeli László, a Központi Nyomozó Főügyészség főügyészségi ügyésze, a fogadási csalások és vesztegetések felderítésére irányuló első közös nyomozó csoport eljáró ügyésze. A másfél évig tartó ügynevezett JIT Veto nagy médiavisszhangot kapott, és az eljárás során szerzett pozitív és negatív tapasztalatok kijelöltek egy többé-kevésbé követhető utat a jövő JIT-alkalmazóinak.

■ *Mióta dolgozik a Központi Nyomozó Főügyészségen?*

Angeli László: 2011 májusában kerültem ide, a korrupció elleni ügyek osztályára. A legfőbb ügyész 2010 végén egyértelmű célkitűzésként fogalmazta meg, hogy az ügyészség aktívabb szerepet kíván játszani a korrupció elleni harcban. E törekvés szerint 2011. április 2-től – a vonatkozó legfőbb ügyészi utasítás módosításával – a Központi Nyomozó Főügyészség hatásköre kibővült azoknak a közélet tisztasága elleni bűncselekményeknek a nyomozásával, amelyek elkövetésével a városi, a megyei önkormányzat tagja, illetve a városi, a megyei, a regionális és az országos illetőségű közigazgatási szerv vezető beosztású dolgozója gyanúsítható megalapozottan. E sokszor szerteágazó, nagy tárgyi súlyú korrupciós ügyek nyomozására egy külön osztály alakult a Központi Nyomozó Főügyészségen. Az osztály – a költségvetésből e célokra rendelkezésre álló pluszforrások révén – nyolc ügyéssel kezdte meg a működését. A szervezeti egység ügyészeinek létszáma 2012 elejére – a katonai ügyészség integrációjával – tizenötre bővült. Az ügynevezett bűndaügy nyomozását 2011 májusában a Legfőbb Ügyészség ügyészségi hatáskörbe vonta, így kerültem ide a Fővárosi Főügyészségről az ügy másik előadó ügyészeivel, *dr. Szabadi Péter* főügyészségi ügyész kollégámmal együtt.

■ *Mi volt az első benyomása, illetve tapasztalata a JIT-ről?*

A. L.: Korábban én is csak jogszabályban írt lehetőségként olvastam róla, hazai tapasztalat nem volt. A szóban forgó ügyben is kezdetben a külföldről be-

szerzendő adatok, bizonyítékok vonatkozásában jogsegélykérelmekben gondolkodtunk. Tekintettel arra, hogy a jogsegélyek hátterében általában előzetes kommunikáció állt, így viszonylag hamar, négy-öt hónapon belül választ kaptunk az egyes országoktól. Ez az idő a jogsegélyek vonatkozásában gyorsnak számít. Hozzáteszem azonban, hogy ezekben az esetekben a kérelmekben nem konkrét nyomozati cselekmények végrehajtását kértük, hanem a külföldi hatóságok által a saját eljárásukban korábban beszerzett adatokat, jegyzőkönyveket. Az azonban már a JIT megalakítását megelőző egy évben látszott, hogy ha erősödik az együttműködés intenzitása, és a jogsegélyek már a nyomozati cselekmények végrehajtását is célozzák, akkor az együttműködés e formája nehézkes, lassú lesz.

■ *Mikor és miért született döntés a JIT megalakításáról?*

A. L.: A már egy ideje folyamatban lévő nyomozás a finn hatóságok jelzése alapján 2011 márciusában új lendületet vett. Az információkat megerősítendő, 2011 májusában előzetes jogsegélykérelmünk alapján Finnországban kérésünkre kihallgattak valakit, ekkor mi is jelen voltunk. A találkozó alkalmával a finnek, a németekkel folytatott előzetes egyeztetés alapján, konkrét elképzeléseket és célokat vázoltak nekünk, ezeket JIT keretében kívánták megvalósítani. A végül 2011 nyarán megalakuló JIT annyiban volt speciális, hogy a nyomozások valamennyi országban különböző szakaszban voltak, pedig elméletben a közös nyomozó csoport közös nyomozásra vagy párhuzamosan folyó nyomozások összehangolására hozható létre. Tapasztalatként elmondható: fontos az elején tisztázni, tudatosítani mindenkiben, hogy a nyomozó csoport büntetőeljárásban felhasználható bizonyítékok beszerzésére jött létre, és a JIT keretében összegyűjtött bizonyítékok megosztásáért valamennyi résztvevő ország közösen vállalja a felelősséget, azok tehát elméletben a részt vevő tagok előzetes beleegyezése nélkül nem oszthatók meg más országgal.

■ *Mennyire volt zökkenőmentes a JIT létrehozása, illetve az azt előkészítő koordinációs értekezlet?*

A. L.: Magyarországon a JIT-megállapodást a legfőbb ügyész hagyta jóvá és írta alá 2011 júliusában. Az Európánál tartott első koordinációs értekezleten hamar nyilvánvalóvá vált az egyes országokban már meglévő rutin, amellyel hatékonyan és célirányosan tudták vázolni az igényeiket, a céljaikat és a kért segítséget. Fontos volt, hogy az értekezleten elhangzottakat folyamatosan a magyar eljárásjog szemszögéből értékeljük, mivel országonként eltérő jog-

szabályok vannak, és nekünk a hazai jogszabályi környezethez kell igazodnunk. Kiemelt fontosságú volt és a létrehozás körüli tapasztalatként leszűrhető továbbá, hogy a JIT életre hívása és a megállapodás megkötése előtt az egyes részletszabályokat, kérdéseket a lehető legaprólékosabban ki kell dolgozni, az esetleges kétségeket, aggályokat szóvá kell tenni. Esetünkben kiemelt fontosságúvá vált a sajtóval való együttműködés, továbbá a JIT-en kívüli országokkal való információmegosztás módja, ez a megállapodás megkötésekor még nem számított ekkora jelentőségűnek. További tapasztalatként elmondható, hogy a felvetődő nézeteltérések, vitás esetek kapcsán nem szabad várni arra, hogy más partner (például az Europol) legyen a döntőbíró, illetve a vitás kérdés megoldásának halogatása sem célszerű, mert csak függőben marad.

■ *Mennyire volt jellemző a koordinációs értekezleten a nemzeti érdekek túlzott védelme, a saját igények elsőrendűként kezelése?*

A. L.: Szerencsére minden ország képes volt csapattagként gondolkodni, hiszen e nélkül a JIT-nek nincs létjogosultsága. Összességében elmondható, hogy a JIT tartalommal való kitöltésében, az együttműködés irányának kijelölésében, az eredmények elérésében Magyarországnak irányító szerepe volt. Ezt az is jelzi, hogy egyedül mi végeztünk kihallgatásokat a társországokban. Az együttműködés során végig hangsúlyoztuk, hogy a labdarúgó-mérkőzések eredményeinek üzletszerű manipulációjának lényege nem elsősorban a vesztegetés, hiszen az csupán eszközcselekménye a fogadási csalásoknak. A nemzeti érdekek érvényesítése egyébként nem feltétlenül rossz dolog, azt is mondhatnám, hogy kötelessége is a résztvevőknek, hiszen ebben a formában a saját nyomozásunkhoz szerzünk be bizonyítékokat. Nem túlzó módon természetesen hangot lehet és kell is adni az igényeknek vagy a kifogásoknak.

■ *Milyen tapasztalatot sikerült gyűjteni a külföldön végzett kihallgatások kapcsán?*

A. L.: Az irányadó jogszabályok lehetővé teszik, hogy külföldön a hazai hatóság eljáró tagja JIT keretében a hazai büntetőeljárás szerint, magyar nyelven végezze el a tanú kihallgatását a saját ügyében. Ehhez nyújtottak segítséget a külföldi társországok. Eltérő tapasztalatokat sikerült gyűjtenünk, mivel volt olyan ország, ahol minden további nélkül megoldható volt a kihallgatás, de volt olyan is, ahol csak az adott ország nyelvén és az ottani figyelmeztetések egyidejű feltüntetésével hallgathattuk ki a tanúkat. Ez többletköltséget nem okozott, mert egy korábbi pályázat alapján ezek költségét az Eurojust finanszírozta.

■ *A JIT-ben együtt dolgozó kollégákat tehermentesítették a vezetők?*

A. L.: Az ügy jellegéből adódóan rengeteg elemzőmunkára volt szükség, és az adatok folyamatosan, nagy mennyiségben érkeztek. A nyomozati cselekmények tervezése és végrehajtása is időigényes feladat volt. A Legfőbb Ügyészség és a Központi Nyomozó Főügyészség vezetőinek támogatásával minden energiánkkal az ügy nyomozására és a JIT-re összpontosíthattunk, megkaptuk a maximális segítséget ahhoz, hogy lényegében csak erre az ügyre kelljen figyelnünk.

■ *Mennyire okozott gondot az idegennyelv-használat?*

A. L.: Megfelelő munkamegosztással mindig sikerült az érdekeinket képviselnünk. Nagyon sok segítséget kaptunk e tekintetben is a Nemzeti Nyomozó Irodától vezényelt kollégáktól, valamint a Legfőbb Ügyészség munkatársától, Garamvölgyi Balázs legfőbb ügyészségi ügyésztől. Az Eurojust szervezésében megvalósuló találkozókön pedig mindig volt tolmács.

■ *Mi a tapasztalat a külső pénzügyi források igénybevételéről?*

A. L.: Korábban már röviden jeleztem, a JIT-tel kapcsolatban az Eurojustnál lehetett pályázni, ez utólagos finanszírozással állta a nyomozati cselekmények miatt felmerülő költségeket. A beadott pályázatban nevesítettük az eljárási cselekményeket és a résztvevőket (nyomozók, ügyészek, tolmácsok név szerint), valamint a várható időtartamot, hogy meddig tervezzük a nyomozati cselekményt. A pályázat végén természetesen egy kalkulált összeget, költségtervet (nyomozati cselekmény és az utazással, szállással kapcsolatban felmerülő költségek) is megadtunk. Az Europol-támogatással ellentétben az Eurojust-támogatás tervezett nyomozati cselekményt is számon tart, e tekintetben nem maximálja a résztvevőket, így az elvégzendő nyomozati cselekményeknek megfelelő számú kolléga utazhatott. Minden egyszerű volt, mert rendelkezésre álltak a megfelelő segédanyagok és iránymutatások. Az Eurojustnál előre meghatározott időintervallumban lehet benyújtani a pályázatokat, és két-három héten belül el is bírálják őket. Mi két esetben is nyújtottunk be több ezer euróra vonatkozó pályázatot, és mindegyik esetben kedvező bírálatot kaptunk. A költségeket a Legfőbb Ügyészség előfinanszírozta, majd a számlák és költségelszámolások alapján az Eurojust visszautalta a felhasznált összeget. Mindig kevesebbet költöttünk, mint amennyit előzőleg kalkuláltunk. Fontos tudni, hogy a jóváhagyott keret felhasználása valójában minden pályázatnál lehetőség, nem kötelezettség. Előfordult olyan is, hogy a tervezett kiutazást és a külföldi nyomozati cselekményt nem sikerült elvégez-

ni, de az Eurojustnak ez nem okozott gondot. A határidő lejárta előtt rákérdeztek a felhasználásra, és jelentettük, hogy nem történt meg az eljárási cselekmény. Egyébként az említett végrehajtási határidő miatt azt nem lehetett megtenni, hogy elnyerünk egy pályázatot, majd azt mintegy készenléti tartalékként tartogatjuk. A felhasználásra fennálló idő általában két-három hónap.

■ *Tehát nem származhat egy JIT-nek problémája abból, ha esetleg több pályázaton sem sikerül felhasználnia a költségkeretet.*

A. L.: Nem, úgy vettük észre, hogy az egész JIT-nek és a támogatásnak a lényege is maga a lehetőség. A végrehajtást kérik számon, mivel az Europol és az Eurojust is koordinátor, nem eljáró hatóság, illetve a finanszírozást is csak megvalósult nyomozati cselekmények után nyújtják, nem pedig pusztán a tervek alapján. Az együttműködés tartalommal kitöltése a résztvevő országok feladata.

■ *Ha jól tudom, a JIT Veto kiemelt nyomozásnak számított. Ez miben nyilvánult meg a nemzetközi együttműködés folyamán?*

A. L.: Az Europol saját csapatot állított fel a JIT Veto keretén belül beszerzett és nekik elemzésre továbbított nagy mennyiségű adatok feldolgozására, ami hatalmas segítség volt. Információhalmaz-tömegről beszélünk nemzetközi sportfogadások vonatkozásában. Ezt egyedül nem tudtuk volna elvégezni. A JIT második fázisa gyakorlatilag az elemzésekről szólt. Bár az elemzések eredményei nem jelöltek ki újabb irányvonalakat – ez a gondos előkészítés következménye is lehet –, a személyi kör szélesítésében, további kihallgatások tervezésében azonban nagy szerepet játszottak.

■ *Hogyan sikerült lezárni a JIT-et?*

A. L.: 2013 januárjában járt le a JIT Veto mandátuma, majd február elején az Europol szervezésében egy közös nemzetközi sajtókonferencián került sor a nyomozó csoport tevékenységének és az elért eredményeknek a bemutatására. A külföldi társországokkal a kapcsolat természetesen megmaradt, de a JIT mandátumának megszűnése miatt a további bizonyítékok beszerzése céljából vissza kell térnünk a jogsegélykérelmekhez. Ezen felül tisztáznunk kellett a további kommunikációs, együttműködési lehetőségeket is, mivel számítunk rá, hogy más országok fogják megkeresni a volt JIT-tagországokat információért, adatokért. A továbbítás módját le kellett fektetnünk: a tagországok tájékoztatása a jogsegély megérkezéséről, majd a tervezett válasz bemutatása és jóváhagyás esetén a válasz megküldése a megkereső országnak. Ezt a sza-

bályt mindenki kötelező érvényűnek fogadta el, ezért műveleti tervbe foglaltuk, és azt valamennyi ország aláírta.

■ *Legközelebb jogsegélyben gondolkodna, vagy azonnal a JIT létrehozását tűzné ki célul?*

A. L.: Ha a feltételek fennállnak és a körülmények valóban adottak, akkor egyértelműen a közös nyomozó csoport jogintézménye az alkalmasabb a nemzetközi vonatkozású nyomozások összehangolására. A személyes együttműködésnek kiemelt jelentősége van, mert sokkal hatékonyabbá teszi az országokon átnyúló közös munkát. Csak ajánlani tudom mindenkinek.